
MATKAILUN TULO- JA TYÖLLISYYSVAIKUTUKSET KEMISSÄ VUONNA 2012

Esipuhe

Kemin Matkailu Oy tilasi syksyllä 2013 Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutilta (MTI) selvityksen Kemin matkailun aluetalousvaikutuksista. MTI selvitti matkailun aluetalousvaikutuksia kahdessatoista lappilaisessa kunnassa talven 2012—2013 aikana. Selvitykset on tehty keskenään vastaavalla menetelmällä, joten niiden tulokset ovat tietyillä varauksilla vertailukelpoisia. Kemin selvitys perustuu vuoden 2012 tietoihin, eli tarkastelujakso on vuotta myöhempi kuin kahdentoista kunnan selvityksessä. Kemin selvityksessä vastaukset ovat kuntakohtaisia, joten ne antavat tarkemman kuvan alueen matkailun talousvaikutuksista kuin kahdentoista kunnan selvityksessä käytetyt vastaukset, jotka jaettiin matkailuosuusprosenttien laskennassa kahteen kuntaryhmään.

Kiitän kaikkia kyselyyn vastanneita, Kemin Matkailu Oy:tä, YTM Sanna Kyyrää raportin kommentoinnista sekä FM Sari Peltoniemeä yhteistyöstä.

Rovaniemellä 28.1.2014

Pasi Satokangas

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
1.1 Selvityksen lähtökohdat	4
1.2 Käsitteet, menetelmät ja aineisto.....	6
2. Kemin matkailun välitön tulo ja työllisyys, palkkatulo sekä kunnallispalkkaverotulo	11
3. Lopuksi.....	14
Kirjallisuus	16
Taulukot	18
Liitteet	19

1. Johdanto

Matkailu on Lapissa keskeisiä elinkeinoja, ja sen vaikutukset ulottuvat eri toimialoille. Tutkitun tiedon pohjalta ala saa ansaitsemansa painoarvon – oli kyse maakunnan tason edunvalvonnasta tai kunnissa tehtävästä elinkeinojen kehittämisestä. Matkailusta tuotettavia lukuja seurataan tiiviisti esimerkiksi yrittäjien, kehittäjien, rahoittajien sekä päättäjien toimesta. Vaikka tilastot ja selvitykset kuvaavat lähinnä jo tapahtunutta, on säännöllinen seuranta ainoita tapoja tietää ”missä ala on menossa”. Lukujen taustalla vaikuttavien tekijöiden analysointi palvelee myös ennakkointityötä.

1.1 Selvityksen lähtökohdat

Suomen ensimmäiset matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia koskevat tutkimukset tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla. Kun matkailu lisääntyi, sen vaikutuksiin alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota. Talousvaikutusten mittaamiseen kehitettiin 1970-luvun lopulla yhteistyössä Ruotsin, Norjan ja Tanskan kanssa niin sanottu pohjoismainen malli, jota on sovellettu 1980-luvulta lähtien sekä alueellisella että paikallisella tasolla (Kauppila & Kuosku 2012, 13). Pohjoismaisessa mallissa on kaksi osaa: menomenetelmä ja tulomenetelmä. Menomenetelmässä selvitetään matkailijoiden rahankäyttöä ja tulomenetelmässä yritysten saamia tuloja. Mallia käyttäen saadaan esille välittömät, välilliset ja johdetut tulo-, työllisyys-, palkkatulo- ja verotulovaikutukset sekä kunnallistaloudellinen nettotulo. (Matkailun edistämiskeskus, 1983.) Alkuperäisessä pohjoismaisessa mallissa matkailijakäsite ja toimialaluokitus on jätetty selvityskohtaisesti määriteltäväksi. Eri tavalla toteutettujen selvitysten tulosten ajallinen ja alueellinen vertailu on siksi vaikeaa.

Pohjoismaisen mallin pohjalta on kehitetty pidemmälle standardoitu Kainuun malli. Siinä pohjoismaisen mallin luotettavuustasoa on pyritty parantamaan vastausaineiston kattavuutta laajentamalla ja käyttämällä lähinnä tulomenetelmää. Menomenetelmää suositellaan käytettäväksi tapahtumien ja kohteiden aluetalousvaikutusten arviointiin. Tutkimuksen vertailtavuuden parantamiseksi Kainuun mallin mukaisesti tehtävissä tutkimuksissa perustietona käytetään Tilastokeskuksen aineistoja. (Piirala 1997, 40–41.)

Kainuun mallista puolestaan on muokattu Koillismaan malli. Välittömien tulo- ja työllisyysvaikutusten lisäksi myös Koillismaan mallin avulla on mahdollista selvittää muun muassa matkailun välillisiä vaikutuksia. Koillismaan mallissa tulo- ja menoluokat on standardoitu Tilastokeskuksen toimialaluokituksen mukaisesti. Tiedot voidaan kerätä joko empiria- tai tilastopainotteisesti. (Kauppila 2011a, 13.)

Pohjoismaisen mallin ja sen sovelluksien etuina on pidetty joustavuutta ja soveltuvuutta hyvin erilaisten matkailukohteiden tutkimusvälineeksi. Mallin avulla on mahdollista selvittää matkailijoiden aikaansaama talousvaikutus eri toimialaryhmissä. Koska malli sisältää meno- ja tulomenetelmän, tuloksien luotettavuutta voidaan arvioida vertaamalla saatuja tuloksia keskenään. Heikkouksina on tuotu esille mm. empiirisen aineiston ylikorostuminen, riippuvuus sidosryhmistä sekä huono vertailtavuus. Pohjoismainen malli on heikkouksistaan huolimatta käyttökelpoinen tapa toteuttaa matkailun talousvaikutusten selvityksiä. (Paajanen, 1993a; 84–86; Paajanen 1993b.)

Kauppila (1999b, 134) on pohtinut pohjoismaisen mallin empiiriseen aineistoon liittyviä ongelmia. Tulomenetelmä perustuu yrittäjien antamiin vastauksiin mm. liikevaihdon jakautumisesta matkailu- ja muiden asiakkaiden kesken. Suurista yrityksistä saadut vastaukset ovat erityisen tärkeitä, koska ne edustavat merkittävää osuutta kokonaisliikevaihdosta. Jos näiden yrittäjien arviot ovat epärealistisia, vääristyy selvityksessä koko toimialan matkailutulo. Mikäli yrityksille suunnattu kyselyotos on liikevaihdolla mitattuna pieni, tuloksia joudutaan yleistämään voimakkaasti, ja luotettavuus voi kärsiä. Kyselyyn vastaavat yleensä ne yrittäjät, joille matkailulla on suuri merkitys. Tästä syystä selvityksissä esitettävät matkailuliikevaihtotiedot ovat usein liian suuria. Otoksen painottuminen kunnan vilkkaille matkailualueille vaikuttaa tulokseen samalla tavalla. Suurimpia haasteita selvitysten suorittamiselle on, että yrittäjät ovat haluttomia vastaamaan. Lomakkeet ovat työläisiä täyttää, ja yrittäjille tulee runsaasti muitakin kyselyjä. Lisäksi omaa liiketoimintaa koskevia tietoja ei mielellään luovuteta ulkopuolisille.

Pohjoismaisen mallin sovellusten lisäksi Suomessa on käytetty matkailun aluetalousvaikutusten arviointiin mm. panos-tuotos -mallia. Panos-tuotos -mallissa kohteen toimialojen taloutta kuvataan taulukoin, joissa on esitetty rahamääräisesti käytetyt panokset ja tuotokset. (Kauppila & Kuosku 2012, 14–15.)

Suomessa on julkaistu 1980-luvulta lähtien kymmeniä matkailun talousvaikutustutkimuksia sekä aluetasolta eli lääneistä, maakunnista tai seutukunnista että paikallistasolta eli kunnista. Toteuttajia ovat olleet tutkimuslaitokset, yliopistot, seutukaavaliitot, konsultti- ja insinööritoimistot sekä ammattikorkeakoulut. (Kauppila, 2011c.)

Lapissa on aikaisemmin suoritettu useita selvityksiä matkailun aluetalousvaikutuksista. Selvityksiä on tehty esimerkiksi Pallas-Ounastunturin seudulta (Huhtala 2006), Inarista (Alakiuttu & Juhtheikki 1999; Kauppila 1999a; Vatanen, Pirkonen, Hyppönen & Mäenpää 2006; Rosqvist 2008; Herranen & Vallo 2008), Kolarista (Naalisvaara 1991; Rantakokko 1991; Haaga-Perho 2009), Enontekiöltä (Haaga-Perho 2009), Kittilästä (Haaga-Perho 2009), Rovaniemeltä (Rintala-Gardin 2010), Sodankylästä (Poikela 2011), Pelkosenniemeltä (Kauppila & Saarinen 1999), Posiolta (Kauppila 2011b) ja Sallasta (Kauppila 2011b). Vuonna 2013 julkaistiin

selvitykset kahdestatoista lappilaisesta kunnasta (Satokangas 2013) ja Pyhä-Luoston alueelta (Isola 2013).

1.2 Käsitteet, menetelmät ja aineisto

Matkailun tuottamia talousvaikutuksia hahmotetaan vakiintuneiden käsitteiden kautta. *Välittömät vaikutukset* tarkoittavat yritysten suoraan matkailijoilta saamia tuloja. *Välilliset vaikutukset* muodostuvat, kun matkailutuloa saava yritys tekee hankintoja muilta yrityksiltä. Kun puolestaan matkailun ansiosta työllistyneet käyttävät saamia tuloja tekemällä hankintoja eri alojen yrityksistä, syntyy *johdettuja vaikutuksia*. *Kerrannaisvaikutukset* muodostuvat välillisistä ja johdetuista vaikutuksista. Matkailun *kokonaisvaikutukset* sisältävät välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset.

Matkailusta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä tavanomaisen elinpiirin ulkopuolella liikkumista. Määritelmän tulkinnat puolestaan vaihtelevat tapauskohtaisesti. Tässä selvityksessä on käytetty seuraavaa matkailijan määrittelyä: matkailijaksi katsotaan kohdekunnan ulkopuolelta tuleva henkilö, joka vapaa-aikanaan tai työn vuoksi saapuu tilapäiselle matkalle. Matkailijaksi ei lueta säännölliselle työ-, opiskelu- tai ostosmatkalle saapuvia. Säännöllinen työ- tai opiskelumatka tarkoittaa, että työ- tai opiskelupaikka sijaitsee kohdealueella. Säännöllinen ostosmatka tarkoittaa päivittäin tapahtuvia käyntejä. Käytetty määritelmä eroaa työ- ja elinkeinoministeriön antamasta suosituksesta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013) siten, että samassa kunnassa vapaa-ajan asunnolle matkustavia ei lueta matkailijoiksi. Vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi määritelmä pidettiin vielä samana kuin kahdentoista lappilaisen kunnan selvityksessä (Satokangas 2013).

Selvityksen perustietolähteenä käytettiin tilastoja. Tilastojen antamaa tietoa täydennettiin yrityskyselyn avulla, jotta voitiin selvittää matkailun osuus eri toimialoilla. Menetelmä on pohjoismaisen mallin mukainen yritysten tulotietojen selvitys.

Selvityksen toimialaluokituksessa on neljä toimialaa: vähittäiskauppa, majoitus ja ravitsemis, huvi- ja virkistys sekä liikenne. Toimialaluokitus (Liite 1) perustuu TOL 2008 - luokittelujärjestelmään. Laaditun toimialaluokituksen mukaiset liikevaihto- ja työllisyystiedot tilattiin erillistilauksena Tilastokeskuksen yritysrekisteristä. Erillistilauksessa toimipaikkojen liikevaihto- ja työllisyystiedot laskettiin yhteen toimialoittain, jolloin tietosuojavaatimukset eivät yleensä estä tietojen näyttämistä. Selvitys tehtiin uusimmilla mahdollisilla, eli vuoden 2012 tiedoilla. Tilastokeskuksen yritysrekisterissä (Tilastokeskus 2014a) henkilöstöön luetaan kuuluvaksi yrittäjä sekä palkatut työntekijät. Seuraava ote Tilastokeskuksen internet-sivulta kuvaa yritysrekisterin aineiston sisältöä ja reunaehtoja.

”Tilastokeskuksen yritysrekisterin perusaineistona ovat Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteriin kuuluvat liiketoimintaa harjoittavat yritykset ja toimipaikat. Julkisyhteisöt ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt eivät ole mukana. Tiedot kerätään pääasiassa kahdesta lähteestä: verohallinnon rekistereistä ja yritysrekisterin tiedusteluista. Verohallituksen eri rekistereistä saadaan yrityksen aloitus- ja lopetustiedot, kotikunta, alustava toimialatieto uusille yrityksille, liikevaihto ja palkat. Tilasto kattaa kaikki toimialat, maantieteelliset alueet, oikeudelliset muodot ja omistajatyypit. Tilastoon tulevat yritykset ja toimipaikat, jotka ovat toimineet yli puoli vuotta tilastovuonna ja jotka ovat työllistäneet enemmän kuin puoli henkilöä tai joiden liikevaihto on ylittänyt vuosittain määritellyn tilastorajan (10 340e/v.2011).” (Tilastokeskus 2013)

Selvityksessä on tiettyjä rajoituksia, jotka ovat tyypillisiä käytettävälle menetelmälle. Toimialaluokituksen ulkopuolelle voi jäädä joitakin matkailutuloa saavia yrityksiä. Selvitys koskee vain yritysrekisterissä olevia yksityisen sektorin yrityksiä. Selvityksen toimialaluokitukseen eivät sisälly työvoimaa vuokraavat yritykset. Työllisyysvaikutukset on kuitenkin laskettu toimialojen liikevaihdon perusteella ja tämä laskentatapa periaatteessa huomioi myös vuokratyövoiman.

Koska Tilastokeskuksen yritysrekisteristä saadut toimipaikkoja koskevat lukumäärä-, liikevaihto- ja työllisyystiedot eivät vielä kerro, mikä on matkailun osuus eri toimialoilla, järjestettiin yrityksille otoskysely. Otokseen pyrittiin saamaan mukaan alallaan liikevaihdoltaan suurimmat toimipaikat sekä matkailuasiakasmääriltään erilaisia toimipaikkoja. Otosyritykset valittiin Tilastokeskuksen toimittaman toimipaikkalistan avulla. Kysely kohdistettiin yhteensä 198 toimipaikkaan, joista saatiin 45 vastausta. Vastausprosentiksi muodostui 23.

Kyselylomakkeet (Liite 2) lähetettiin yrityksiin/toimipaikkoihin kyselylinkkinä sähköpostin välityksellä. Jokaiselle vastaajalle lähetettiin yhteensä ainakin kaksi viestiä, ellei vastausta oltu saatu ensimmäisen perusteella. Tämän jälkeen kohdeyrityksiin soitettiin puhelimitse ja pyydettiin vastausta. Samalla soitettiin myös niihin yrityksiin, joilla ei ollut sähköpostia käytössä, tai joiden sähköpostiosoitetta ei ollut tiedossa.

	Vähittäiskauppa	Majoitus ja ravitsemis	Huvi ja virkistys	Liikenne	Yhteensä
Otos (Toimipaikkaa)	72	26	56	44	198
Vastauksia (Toimipaikkaa)	14	8	12	11	45
Toimialan kokonaisliikevaihto (1000 €)	156 195	22 151	6 205	34 456	219 007
Otosyritysten liikevaihto (1000 €)	46 966	8 431	3 606	4 824	63 827
Otoksen kattavuus toimialan liikevaihdosta (%)	30	38	58	14	29

Taulukko 1. Otoksen koko ja vastausmäärät

Otosta ja vastauksia koskevat tiedot on esitetty Taulukossa 1. Kyselyotoksen kattavuutta voi arvioida sen perusteella, kuinka paljon otosyritysten liikevaihto kattaa toimialan kokonaisliikevaihdosta alueella. Otosta voi pitää liikevaihdoltaan varsin kattavana lukuun ottamatta liikenne-toimialaa. Vastanneiden toimipaikkojen määrä ei ole kovin suuri, mutta mukana olevat liikevaihdoltaan isot toimipaikat tuovat otokseen edustavuutta.

Toimialoittaisten matkailuosuusprosenttien arvioimiseksi vastaajia pyydettiin arvioimaan toimipaikkansa matkailumyynnin osuus prosenteissa. Laskennassa toimipaikkojen kokonaisliikevaihdot kerrottiin matkailuosuusprosentteilla, jolloin saatiin selvitettyä toimipaikkakohtaiset matkailutulot. Toimialoittaisten matkailuosuusprosenttien laskemiseksi otosyritysten matkailutulojen summa jaettiin otosyritysten kokonaisliikevaihdolla ja kerrottiin sadalla. Toimialan matkailutulo laskettiin kertomalla tilastoista saatu toimialan kokonaisliikevaihto toimialan matkailuosuusprosentilla.

Toimialan matkailutulon laskemista havainnollistetaan seuraavan esimerkin avulla: Toimialalta X vastasi kolme otosyritystä/yrityksen toimipaikkaa: A, B ja C. Yritys A ilmoitti liikevaihdokseen 100 000 euroa ja matkailuosuusprosentiksi 15. Yritys saa siis matkailutuloa 15 000 euroa vuodessa. Yritys B ilmoitti liikevaihdokseen 200 000 euroa ja matkailuosuusprosentiksi 10. Yritys B:n matkailutulo on 20 000 euroa. Yritys C:n liikevaihto puolestaan on 400 000 euroa ja matkailuosuusprosentti 20, joten C saa matkailutuloa 80 000 euroa. Kun otosyritysten yhteenlaskettu matkailutulo 115 000 euroa jaetaan otosyritysten yhteenlasketulla kokonaisliikevaihdolla 700 000 eurolla ja kerrotaan tulos sadalla, saadaan toimialan matkailuosuusprosentiksi 16,4. Tilastoista nähdään, että esimerkkitoimialan kaikkien yritysten liikevaihto kunnassa on 2 000 000 euroa. Toimialan matkailutulo lasketaan siten: $2\,000\,000 \times 0,164 = 328\,000$ euroa.

Matkailutulon osuus kaikkien toimialojen kokonaisliikevaihdosta laskettiin jakamalla kunnan kokonaismatkailutulo kaikkien toimialojen liikevaihdolla ja kertomalla tulos sadalla. Matkailutyöllisyys laskettiin jakamalla kunkin toimialan välitön matkailutulo kutakin toimialaa Kemissä vuonna 2011 koskevalla liikevaihto/henkilöstö -suhteella. Tietolähteenä käytettiin Toimialaonline-palvelusta saatavia uusimpia tietoja siten, että jokaisen toimialan kohdalle laskentaan poimittiin mukaan käytettävissä olevista alaluokista saatu tieto (Toimialaonline).

Liikevaihto-henkilöstö -suhde vähittäiskaupan toimialalle laskettiin seuraavien luokkien keskiarvona: 47113 Valintamyymälät, 47114 Elintarvike-, makeis- ym. kioskit, 47420 Televiestintälaitteiden vähittäiskauppa, 47521 Rauta- ja rakennustarvikkeiden yleisvähittäiskauppa, 47529 Muu rauta- ja rakennusalan vähittäiskauppa, 47540 Sähköisten kodinkoneiden vähittäiskauppa, 47591 Huonekalujen vähittäiskauppa, 47641 Urheiluvälineiden ja polkupyörien vähittäiskauppa, 47711 Naisten vaatteiden vähittäiskauppa, 47719 Vaatteiden yleisvähittäiskauppa, 47730 Apteekit, 47761 Kukkien vähittäiskauppa, 47770 Kultasepänteosten ja kellojen vähittäiskauppa, 47783 Optisen alan vähittäiskauppa ja 47785 Lahjatavaroiden ja askartelutarvikkeiden vähittäiskauppa. Käytettävä suhde on 1 htv./215 000 €.

Liikevaihto-henkilöstö -suhde Majoitus- ja ravitsemistoimialalle laskettiin seuraavien luokkien keskiarvona: 55 Majoitus, 56 Ravitsemistoiminta, 56101 Ravintolat, 56102 Kahvila-ravintolat ja 56302 Kahvilat ja kahvibaarit. Käytettävä suhde on 1 htv./93 600 €.

Liikevaihto-henkilöstö -suhde Huvi ja virkistys -toimialalle laskettiin seuraavien luokkien keskiarvona: 93130 Kuntokeskukset, 96021 Parturit ja kampaamot, 96022 Kauneudenhoitopalvelut, 96040 Kylpylaitokset, saunat, solariumit yms. Palvelut ja 79 Matkatoimistot ym. Käytettävä suhde on 1 htv./69 800 €.

Liikevaihto-henkilöstö -suhde Liikenne-toimialalle laskettiin seuraavien luokkien keskiarvona: 49320 Taksiliikenne, 77110 Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing,

45201 Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat), 45321 Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa (pl. renkaat) ja 47301 Huoltamotoiminta. Käytettävä suhde on 1 htv./123 600 €.

Matkailupalkkatulot on laskettu kertomalla alan kokonaisvuosiansio toimialan välittömällä matkailutyöllisyydellä. Kokonaisvuosiansio on laskettu Tilastokeskuksen tuottamien toimialoittaisten valtakunnallisten kuukausiansiotietojen pohjalta (Tilastokeskus 2014c). Kuukausiansiot on muutettu vuosiansioksi lomarahoineen kertomalla kuukausiansio 12,5:llä.

Vähittäiskaupan ansiot on määritetty seuraavan ammattiryhmän perusteella: 522 Myyjät ja kauppiaat ym.

Majoitus- ja ravitsemistoimialan ansiot on laskettu seuraavien ammattiryhmien keskiarvona: 4224 Hotellin vastaanottovirkailijat, 5120 Ravintola- ja suurtaloustyöntekijät, 51201 Kokit, keittäjät ja kylmäköt, 51202 Ravintolaesimiehet ja vuoropäälliköt, 513 Tarjoilutyöntekijät, 5131 Tarjoilijat, 5132 Baarimestarit ja 3434 Keittiöpäälliköt.

Huvi- ja virkistystoimialan ansiot on laskettu seuraavien ammattiryhmien keskiarvona: 4221 Matkatoimistovirkailijat, 5230 Kassanhoitajat ja lipunmyyjät, 3433 Gallerioiden, museoiden ja kirjastojen tekniset työntekijät, 3422 Urheiluvalmentajat ja toimitsijat, 3423 Liikunnan ja vapaa-ajan ohjaajat, ja 514 Kampaajat, parturit, kosmetologit ym.

Liikennetoimialan ansiot on laskettu seuraavien ammattien keskiarvona: 832 Henkilö- ja pakettiauton- sekä moottoripyöräkuljettajat, 8322 Henkilö-, taksi- ja pakettiautonkuljettajat, 833 Raskaiden moottoriajoneuvojen kuljettajat, 7231 Moottoriajoneuvojen asentajat ja korjaajat, 5245 Huoltamotyöntekijät ja 522 Myyjät ja kauppiaat.

Matkailupalkkaverotulot on laskettu kertomalla palkkatulot Kemin kaupungin efektiivisellä veroasteella, joka on 15,48 % (Kuntaliitto 2014a). Efektiivinen veroaste kuvaa kunnallista tuloveroprosenttia paremmin todellista veroastetta kunnissa.

2. Kemin matkailun välitön tulo ja työllisyys, palkkatulo sekä kunnallispalkkaverotulo

Kemin merkittävimmät matkailutuotteet, Lumilinna ja jäänmurtaja Sampo, omaavat myös kansainvälistä vetovoimaa. Lisäksi kysyntää ylläpitävät teollisuuslaitoksiin liittyvä työmatkailu sekä kaupungin kulttuurielämä. Kemi on saavutettavissa lentäen, autolla, junalla ja laivalla. Meri saaristoineen tarjoaa muista Lapin matkailukohteista eroavat puitteet, joita on hyödynnetty melko vähän. Kemissä oli 75 000 rekisteröityä yöpymistä vuonna 2010, Kemin matkailun masterplanissa asetettiin vuonna 2011 tavoitteeksi 225 000 rekisteröityä yöpymistä vuonna 2020. Matkailutulon kehittymiselle asetettu tavoite on kolminkertaistuminen vuosien 2010 ja 2020 välillä. Matkailun kehittämisen painopisteet sijoittuvat lähinnä jo olemassa oleviin vahvuuksiin, kuten Lumilinnaan ja Sampoon. Lumilinna-tuotetta pyritään kehittämään ympärivuotiseksi ja linnan suosio pyritään säilyttämään muualla sijaitseviin kilpaileviin lumirakennelmiin nähden. Merta pyritään hyödyntämään jatkossa yhä paremmin mm. sijoittamalla matkailupalveluja lähisaariin. Ohjelmapalveluiden tarjonta on nykyään vähäistä ja uusia alan yrittäjiä pyritään samaan kaupunkiin lisää. (Kemin matkailun masterplan 2010.)

Selvityksessä esitettävät liikevaihtoluvut ovat arvonlisäverottomia ja koskevat vuotta 2012. Esitetyt verotulot koskevat vain matkailutyöpaikoista kertyviä kunnallispalkkaverotuloja. Mukana ei siis ole esimerkiksi lomamökkien ja hotellien kiinteistöverotuloja, yritysten maksamia yhteisöverotuloja eikä julkisen sektorin matkailutyöpaikkojen verotuloja.

Matkailun talousvaikutusten suhteellistamisessa käytetyt Toimialaonline-palvelusta sekä Kuntaliiton internet-sivulta haetut tiedot koskevat vuotta 2011.

	Vähittäiskauppa	Majoitus ja ravitsemis	Huvi ja virkistys	Liikenne
Toimialan liikevaihto (€)	156 195 000	22 151 000	6 205 000	34 456 000
Matkailuosuus (%)	2,0	55,2	74	3,6
Toimialan matkailutulo (€)	3 123 900	12 227 352	4 591 700	1 240 416
Toimialan osuus matkailutulosta (%)	15	58	21	6
Kaikkien toimialojen liikevaihto 1 888 067 000 € Matkailutulo yhteensä 21 183 368 € Matkailun osuus kaikkien toimialojen liikevaihdosta 1,1 %				

Taulukko 2. Kemin välitön matkailutulo toimialoittain vuonna 2012

Kemin matkailun tulotiedot on esitetty taulukossa 2. Välitön matkailutulo Kemissä vuonna 2012 oli noin 21 miljoonaa euroa. Vertailulukuna voi esittää esimerkiksi Tol 2008 -tilastoluokan 16, sahatavaran sekä puutuotteiden valmistuksen, jonka liikevaihto Kemissä vuonna 2011 oli noin 45 miljoonaa euroa. Vertailutieto on uusin Toimialaonlinesta saatava. Teollisuuden mittava liikevaihto sekä kaupunkilaisten suuri paikalliskysyntä vaikuttavat siten, että matkailun suhteellinen osuus on Kemissä pieni. Mikäli Kemin matkailun masterplanissa asetetut tavoitteet toteutuvat, on matkailutulo Kemissä vuonna 2020 noin 50–60 miljoonaa euroa. Selvästi suurin osa tulosta muodostuu majoitus- ja ravitsemistoimialalta. Huvi- ja virkistystoimialan toiminta on tarkasteltavien lukujen valossa melko vähäistä verrattuna esimerkiksi Rovaniemeen tai useisiin Lapin tunturikeskuksiin. Jos kaupunkiin saadaan uusia ohjelmapalveluyrittäjiä ja vanhoja tuotteita kehitetään, voi huvi- ja virkistystoimialan kasvu aiheuttaa lisää talousvaikutuksia paitsi majoitus- ja ravitsemistoimialalle, myös vähittäiskaupan ja liikenteen toimialoille, joilla on nyt vähäinen määrä matkailuasiakkaita.

	Vähittäiskauppa	Majoitus ja ravitsemis	Huvi ja virkistys	Liikenne	Yhteensä
Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	14,5	130,6	65,8	10	220,9
Toimialan osuus matkailutyöllisyydestä (%)	7	59	30	4	100
Matkailupalkkatulot (€)	442 975	3 873 988	1 944 390	302 750	6 564 103
Palkoista kotikuntaan (%)	94,3	95	39,6	67,8	
Matkailupalkoista kotikuntaan (€)	417 725	3 680 288	769 978	205 265	5 073 246
Matkailupalkkaverotulot (€)	64 664	569 709	119 193	31 775	785 341

Taulukko 3. Kemin matkailun välittömät työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallispalkkaverotulovaikutukset vuonna 2012

Kemin matkailun välittömät työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallispalkkaverotulotiedot on esitetty taulukossa 3. Välitön matkailutyöllisyys oli Kemissä 220,9 henkilötyövuotta ja matkailusta johtuva palkkaverotulokertymä lähes 800 000 euroa. Matkailu työllistää Kemissä lähes saman verran kuin tieliikenteen tavarankuljetus (Toimialaonline). Vertailulukuna matkailupalkkaverotuloille voi esittää esimerkiksi puistojen ja yleisten alueiden rakentamisen ja hoitamisen käyttökustannukset, jotka olivat Kemissä 818 000 euroa vuonna 2011 (Kuntaliitto 2014).

3. Lopuksi

Kemin matkailun talousvaikutusten selvittäminen antaa pohjan jatkossa tehtävälle seurannalle ja osaltaan myös matkailun kehittämistyölle. Tuloksia voidaan päivittää uusien tilastotietojen avulla halutuin väliajoin. Myös matkailuosuusprosentit on hyvä päivittää kyselyn avulla useiden vuosien kuluttua, tai aikaisemmin, mikäli ala kohtaa suuria muutoksia.

Pohjoismaisen mallin mukaista tulomenetelmää käytettäessä on usein havaittu, että vastauksia antavat mieluiten ne yrittäjät, joille matkailun merkitys on suurin. On mahdollista, että sama ilmiö toistui tässä selvityksessä majoitus- ja ravitsemistoimialalla sekä huvi- ja virkistystoimialalla.

Matkailutoimijat arvostavat erityisesti sellaista tietoa, joiden varassa on mahdollista tehdä ennakkointia (Lukuja matkailusta 2013). Sama pätee tietysti kaikilla toimialoilla, mutta matkailuun vaikuttava toimintaympäristö on hyvin monimutkainen. Tämä lisää niiden apuvälineiden tarvetta, joiden avulla on mahdollista tehdä perusteltuja päätöksiä esimerkiksi investoinneista. Tietojen tulisi myös olla helposti saatavilla, oikeita ja ymmärrettäviä (Lukuja matkailusta 2013). Osa helppoutta ja saatavuutta on kattavan ja vertailukelpoisen aineiston tuottaminen. Tähän haasteeseen vastattiin käsillä olevassa työssä. Kun selvitystä päivitetään jatkossa, tuloksista on mahdollista muodostaa aikasarjoja. Tämä palvelee osaltaan ennakkointinäkökulmaa osoittaen kehityksen suunnan.

Kemin matkailun masterplanissa on esitetty vuotta 2020 koskevia tavoitteita. Tavoitteena on rekisteröityjen yöpymisten sekä matkailutulon kolminkertaistuminen.

Toimipaikkoja pyydettiin kyselyssä vastaamaan seitsemään tulevaisuutta koskevaan väittämään. Taulukossa 4 on esitetty vastausten keskiarvot. Tulevaisuus määriteltiin kyselyssä viideksi seuraavaksi vuodeksi. Vastausasteikko on seuraava: 1 Vähenee paljon, 2 Vähenee jonkin verran, 3 Pysyy ennallaan, 4 Kasvaa jonkin verran ja 5 Kasvaa paljon.

Investoinnit	Markkinointi	Liikevoitto	Liikevaihto	Asiakasmäärä	Yrittäjätövoima	Työntekijät
3	2,9	3,2	3,4	3,3	3,2	3,1

Taulukko 4 Yritysten tulevaisuutta koskevien väittämien tulokset

Yritysten tulevaisuutta koskevien väittämien tulokset on esitelty taulukossa 4. Vastausten keskiarvot eri väittämien kohdalla olivat melko lähellä toisiaan. Minkään osa-alueen ei nähdä vähenevän seuraavan viiden vuoden aikana. Useilla osa-alueilla tilanteen ennakoidaan pysyvän ennallaan tai kasvavan hieman. Yrittäjien näkemykset tukevat lievää kasvua. Esimerkiksi Kemian lumilinnan kävijämäärä onkin kasvanut viimeisten vuosien aikana. Masterplanissa vuodelle 2020 asetettua tavoitetta voisi tämän hetken perusteella pitää visiona, jonka saavuttaminen edellyttää useiden tekijöiden täydellistä onnistumista. Lyhyemmän aikavälin päähän olisi hyvä asettaa mahdollisesti maltillisempi välitavoite, joka olisi helpompi saavuttaa suunnitteilla olevin kehittämistoimin.

Kirjallisuus

- Alakiuttu, K. & Juntheikki, R. (1999) *Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Inarin kunnassa*. Nordia Tiedonantoja 4/1999, 3—43.
- Haaga-Perho. (2009) *Matkailun taloudelliset vaikutukset Enontekiön, Kittilän ja Kolarin kunnissa vuonna 2008 ja arviot vuodesta 2009*.
- Herranen K. & Vallo T. (2008) *Inarin kunnan matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantajärjestelmä*. Teoksessa Kauppila, P. & J. Saarinen (toim.): *Inarin matkailueurot ja - työpaikat*, Nordia Tiedonantoja 1/2008, 103–111.
- Huhtala, M. (2006) *Pallas-Ounastunturin kansallispuiston kävijöiden rahankäyttö ja sen paikallistaloudelliset vaikutukset*. Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja 35. Luettu 27.1.2014 osoitteesta: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp035.pdf>
- Isola, J. (2013) *Pyhä-Luoston alueen matkailun talousvaikutukset vuonna 2011*. Lapin yliopisto. Luettu 15.1.2014 osoitteesta:
http://www.luosto.fi/site_images/TUTKIMUS_PL%20matkailun%20talousvaikutukset%202011.pdf
- Kauppila, P. (1999a) *Matkailun taloudelliset vaikutukset Inarissa: tunnuslukuja ja arviointia*. Nordia Tiedonantoja 4/1999, 88—95.
- Kauppila, P. (1999b) *Matkailu ja aluetalous. Työkaluja matkailun taloudellisten vaikutusten arviointiin ja mittaamiseen*. Nordia tiedonantoja 2/1999, 134.
- Kauppila, P. (2011a) *Kainuun matkailutalous. Kuntakohtaista tarkastelua*. Julkaisusarja A, tutkimuksia 8. Kajaanin ammattikorkeakoulu.
- Kauppila, P. (2011b) *Koillis-Suomen matkailutalous. Kuntakohtaista tarkastelua*. Julkaisusarja A, tutkimuksia 7. Kajaanin ammattikorkeakoulu.
- Kauppila, P. (2011c) *Seminaariesitelmä: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: menetelmänäkökulmia*. Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten asiantuntijaseminaari, Rovaniemi 13.12.2011.
- Kauppila, P. & Kuosku K. (2012) *Kuusamon aluetaloustraportti*. Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy. Tutkimuksia 1/2012. Luettu 27.1.2014 osoitteesta: <http://www.naturpolis.fi/dynamic/Naturpolis-tutkimuksia-2012-Pekka-Kauppila.pdf>
- Kauppila, P. & Saarinen J. (2002) *Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten arviointi: matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Pelkosenniellä*. Terra 114: 1/2002.
- FCG Finnish Consulting Group Oy & Kemin kaupunki (2011) *Kemin matkailun mastepian 2020*.

Kuntaliitto 2014a. Luettu 20.1.2014 osoitteesta:
http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/kuntatalous/veroprosentit/veropros_efektiivinen/Sivut/default.aspx

Kuntaliitto 2014b. Luettu 16.1.2014 osoitteesta:
<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/kustannusrakenne/Sivut/default.aspx>

Lukuja matkailusta 2013. Seminaari Rovaniemellä 15.4.2013.

Matkailun edistämiskeskus (1983) *Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kunta/aluetasolla. Tutkimusmenetelmä*.

Naalisvaara, L. (1991) *Kolarin kunnan matkailijatutkimus matkailukaudella 1989—90*. Nordia tiedonantoja B 2/1991, 15—70.

Paajanen, M. (1993a) *Matkailun taloudellisten ja työllisyysvaikutusten selvittäminen ns. pohjoismaisen mallin avulla*. Teoksessa S. Aho (toim.) *Matkailun teoretisoiva tutkimus Suomessa 1991* 84—86.

Paajanen, M. (1993b) *Alueellisuus matkailun taloudellisten vaikutusten tutkimuksessa: esimerkkeinä pohjoismainen malli ja TuristEkonomiska Modell*. Teoksessa S. Aho (toim.) *Soveltavan matkailututkimuksen metodisia kysymyksiä*. Hailuodossa 17.—18.8.1992 pidetyn tutkijasymposiumin raportti.

Piirala, T. (1997) *Kainuun kesämatkailija 1996 sekä Kainuun matkailun tulo- ja työllisyyselvitys*. Kainuun matkailun kehittämiskeskus. Tiedon juurilla. Julkaisu A: 4. 40—41

Poikela, P. (2011) *Tutkimus matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista pohjoismaisella mallilla Sodankylän kunnassa vuonna 2008*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Rantakokko, M. (1991). *Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kolarissa 1989*. Nordia tiedonantoja B 2/1991, 75—107.

Rintala-Gardin, T. (2010) *Rovaniemen matkailun kehitys ja matkailun aluetaloudellinen vaikutus*. Luettu 27.1.2014 osoitteesta: <http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=7fc11969-8e7f-4d16-9c97-7801c35944e7>

Rosqvist, H. (2008) *Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Inarin kunnassa vuonna 2005*. Nordia tiedonantoja 1/2008.

Satokangas, P. (2013) *Matkailulla maakunta menestyy. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset 12 lappilaisessa kunnassa vuonna 2011*. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti.

Tilastokeskus. (2013) *Marja-Leena Karjalaisen ja Pasi Satokankaan välinen sähköpostiviesti 27.3.2013*.

Tilastokeskus. (2014a) Haettu 27.1.2014 osoitteesta:
<http://tilastokeskus.fi/tup/yritysrekisteri/index.html>

Tilastokeskus. (2014b) *Yksityisen sektorin kuukausipalkat 2012*. Haettu 27.1.2014 osoitteesta:
http://193.166.171.75/Database/StatFin/pal/yskp/2012/2012_fi.asp

Toimialaonline. Luettu 16.1.2014 osoitteesta:
<http://www2.toimialaonline.fi/>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Luettu 27.1.2014 osoitteesta:
http://www.tem.fi/files/36877/Matkailun_alueellisten_TT-selvitysten_suosituks.pdf

Vatanen, E. & Pirkonen J. & Ahonen A. & Hyppönen M. & Mäenpää I. (2006) *Luonnon käyttöön perustuvien elinkeinojen paikallistaloudelliset vaikutukset Inarissa*. Metsätieteen aikakauskirja 4/2006. 435—451.

Taulukot

Taulukko 1. Taulukko 1. Otoksen koko ja vastausmäärät	8
Taulukko 2. Kemin välitön matkailutulo toimialoittain vuonna 2012	12
Taulukko 3. Kemin matkailun välittömät työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallispalkkaverotulovaikutukset vuonna 2012	13
Taulukko 4 Yritysten tulevaisuutta koskevien väittämien tulokset	15

Liitteet

Liite 1

TOIMIALALUOKITUS

VÄHITTÄISKAUPPA

- 471 Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
- 472 Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 474 Tieto- ja viestintätekniisten laitteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 475 Muiden kotitaloustavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 476 Kulttuuri- ja vapaa-ajan tuotteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 477 Muiden tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- 478 Tori- ja markkinakauppa

MAJOITUS- JA RAVITSEMUS

- 55 Majoitus
- 56 Ravitsemistoiminta (poislukien 5629 Henkilöstö- ja laitosruokalat)

HUVI- JA VIRKISTYSPALVELUT

- 59140 Elokuvien esittäminen
- 85510 Urheilu- ja liikuntakoulutus
- 90 Kulttuuri- ja viihdetoiminta
- 931 Urheilutoiminta
- 932 Huvi- ja virkistystoiminta
- 91020 Museoiden toiminta
- 91030 Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten ja vastaavien kohteiden toiminta
- 91040 Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta
- 9602 Kampaamot ja kauneushoitopalvelut
- 9604 Kylpylälaitokset, saunat, solariumit yms. Palvelut
- 79 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varaupalvelut

LIIKENNE

- 491 Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne
- 493 Muu maaliikenteen henkilöliikenne
- 50101 Meriliikenteen henkilökuljetus
- 50102 Rannikkoliikenteen henkilökuljetus
- 503 Sisävesiliikenteen henkilökuljetus
- 511 Matkustajalentoliikenne
- 52211 Linja-autoasemat
- 52230 Ilmailuliikennettä palveleva toiminta
- 771 Autojen ja kevyiden ajoneuvojen vuokraus ja leasing
- 7721 Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing
- 7734 Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing
- 7735 Ilmailiikennevälineiden vuokraus ja leasing
- 77390 Muiden koneiden ja laitteiden vuokraus
- 452 Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. Moottoripyörät)
- 4532 Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa
- 45403 Moottoripyörien huolto ja korjaus
- 473 Ajoneuvojen polttoaineiden vähittäiskauppa

Matkailun aluetalousvaikutukset

Kysely koskee vain **Kemin** alueella olevia toimipaikkoja, ei muiden kuntien. Jos et muista aivan täsmällistä tietoa, voit esittää lähelle osuvan arvion. Kyselyn raportissa ei julkaista yksittäisten yritysten tietoja.

1. Yrityksenne päätoimiala (valitkaa vain yksi) *

- Korjaamo- ja huoltamotoiminta
- Liikenne
- Vähittäiskauppa
- Majoitus- ja ravitsemuspalvelut
- Virkistys- ja ohjelmalvelut
- Muu,
mikä

2. Mikä oli yrityksenne arvonlisäveroton liikevaihto vuonna 2012? *

3. Mikä oli matkailumyynnin osuus yrityksenne kokonaisliikevaihdosta vuonna 2012? Ilmoita vastaus prosentteina. *

Matkailijaksi katsotaan oman kuntanne ulkopuolelta tuleva henkilö, joka vapaa-aikanaan tai työn vuoksi saapuu tilapäiselle matkalle. Matkailijaksi ei lueta säännölliselle työ-, opiskelu- tai ostosmatkalle saapuvia. Säännöllinen työ- tai opiskelumatka tarkoittaa, että työ- tai opiskelupaikka sijaitsee kohdealueella. Säännöllinen ostosmatka tarkoittaa päivittäin tapahtuvia käyntejä.

4. Minkä verran yrityksenne työllistävyyksi oli henkilötyövuosina yrittäjä mukaan lukien vuonna 2012? *

Henkilötyövuosi kuvaa kokoaikaiseksi muutetun henkilön työpanosta. Yrityksen kaikki palkatut tunnit (säännöllinen työaika+ylityötunnit) jaetaan yrityksen kokoaikaisten palkansaajien keskimääräisillä palkatuilla tunneilla vuodessa. Esimerkki: yhden kokoaikaisen henkilön vuoden työpanos vastaa yhtä henkilötyövuotta, yhden puoliaikaisen henkilön vuoden työpanos vastaa puolta henkilötyövuotta.

5. Mikä oli yrityksenne palkkamenojen summa vuonna 2012? *

Yrittäjä mukaanlukien, ilman henkilösivukuluja.

6. Kuinka suuri osuus palkoista maksetaan yrityksenne kotikunnassa henkikirjoitetuille työntekijöille? *

Ilmoita vastaus prosentteina.

7. Ota kantaa yrityksenne tulevaisuutta koskeviin väittämiin valitsemalla jokin annetuista vaihtoehdoista. *

Tulevaisuus ymmärretään tässä viideksi seuraavaksi vuodeksi.

	Vähenee paljon	Vähenee jonkin verran	Pysyy ennallaan	Kasvaa jonkin verran	Kasvaa paljon
Investointeihin käytettävä rahamäärä	☐	☐	☐	☐	☐
Markkinointiin käytettävä rahamäärä	☐	☐	☐	☐	☐
Yrityksen liikevoitto	☐	☐	☐	☐	☐
Liikevaihdon määrä	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakasmäärä	☐	☐	☐	☐	☐
Yrittäjätövoiman määrä	☐	☐	☐	☐	☐
Työntekijöiden määrä	☐	☐	☐	☐	☐